

DOI: 10.31866/2616-7948.1(17).2026.359178

УДК 2:070:316.774](477)

Релігія в інформаційному просторі України: оцінка стану, проблеми і пропозиції

Людмила ФИЛИПОВИЧ
д-р філос. н., проф.
Інститут філософії ім.
Г. С. Сковороди НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4,
01001, Київ, Україна
lfilip56@gmail.com
ORCID 0000-0002-0886-3965
© Филипович Л., 2026

Стаття висвітлює проблему представленості релігії в українському інформаційному просторі не так із комунікаційного, скільки з релігієзнавчого погляду. Дається оцінка сучасного стану релігійного інформаційного простору, виділяються проблеми, які існують у процесі презентації релігій, пропонуються шляхи їхнього вирішення. Автор вважає, що релігійні організації не повною мірою використовують можливості інформаційної доби для своєї присутності в інформаційному просторі — релігійному, світському. Це пов'язано з об'єктивними (стан війни і транзитність українського суспільства до справжнього демократичного устрою, що передбачає свободу слова, світогляду, совісті й віросповідання) та суб'єктивними (брак ресурсів і досвіду релігійних організацій в комунікаційній сфері) причинами. Історія формування українського релігійного інформаційного простору доволі драматична, яка ще не завершена, бо продовжує формуватися, незважаючи на безліч викликів, поглиблених війною. Українське суспільство, незважаючи на декларації стосовно своєї релігійності, загалом байдуже до релігійних питань, бо не включає релігію в перелік обов'язкових маркерів української ідентичності. Релігія як структурний елемент українського світу, який нині захищається на різних фронтах російсько-української війни, усе ще розглядається як вторинне і похідне від матеріальних важелів розвитку країни. Виключно завдяки своїм ініціативам та обмеженим ресурсам релігійні організації таки присутні, хоч і мінімально, в інформаційному полі. Інформаційних приводів, якими можна скористатися для повернення уваги громадян України до релігійних справ, насправді не так і багато. Покращуючи якість релігійної інформації, яку надають релігійні організації, підвищуючи ступінь розуміння суспільством і державою важливості релігії в житті нації, можна покращити і статус церков в суспільстві, і місце віруючих людей в житті України.

Ключові слова: релігія, інформаційний простір, релігійний інформаційний простір, інформаційні ресурси, медіа.

RELIGION IN THE INFORMATION SPACE OF UKRAINE: ASSESSMENT OF ITS STATE, PROBLEMS AND OFFERS

Liudmyla FYLYPOVYCH

Doctor of Philosophy, Professor

H. S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU

4, Tryohsvyatyetska Str., 01001, Kyiv, Ukraine

lfilip56@gmail.com

ORCID 0000-0002-0886-3965

This article highlights the problem of the representation of religion in the Ukrainian information space not so much from a communication point of view as from a religious studies optics. An assessment of the current state of the religious information space is given, problems that exist in the process of presenting religions are analysed, ways to solve them are offered. The author believes that religious organisations do not fully use the opportunities of the information epoch for their presence in the information space, both religious and secular. This is due to objective (the state of war and the transitivity of Ukrainian society to a truly democratic system, which provides for freedom of speech, worldview, conscience and religion) and subjective (the lack of resources and experience of religious organisations in the communication sphere) reasons. The history of the formation of the Ukrainian religious information space is quite dramatic. It is not yet complete, because it continues to be formed, despite the many challenges deepened by this war. Ukrainian society, in spite of declarations about its religiosity, is generally indifferent to religious issues, because it does not include religion in the list of mandatory markers of Ukrainian identity. As a structural element of the Ukrainian world, religion (which is currently being defended on various fronts of the Russian-Ukrainian war) is still considered secondary and derivative of the material levers of the country's development. Thanks to their initiatives and limited resources, religious organisations are still present, albeit minimally, in the information space. There are actually not so many informational occasions that can be used to attract the attention of Ukrainian citizens to religious matters. By improving the quality of religious information provided by religious organisations, by increasing the level of understanding by society and the state of the importance of religion in the life of the nation, it is possible to improve both the status of churches in society and the place of believers in the life of Ukraine.

Keywords: religion, information space, religious information space, information resources, media.

Актуальність проблеми

Тривале перебування в релігійному інформаційному просторі переконує, що потреба в об'єктивному знанні про процеси, які відбуваються сьогодні в релігіях і з релігіями доволі висока. Цей висновок підтвердили і багаторічні виклади спецкурсу «Релігія в інформаційному просторі» студентам різних навчальних закладів, в ході яких стало зрозуміло, що проблематика є надзвичайно запитуваною, особливо для майбутніх богословів. Якщо б в Україні існувала підготовка спеціалістів в світських університетах із релігійної чи релігієзнавчої журналістики, цей курс мав би стати базовим і нормативним. Але треба зазначити: незважаючи на потребу в знаннях у цій царині (як релігії представлені в релігійному просторі, як вони на нього впливають чи активні у створенні власних інформаційних платформ), в Україні бракує відповідних досліджень, які б виявляли увагу до цієї сфери релігійного й інформаційного життя. Ініціатива проф. Алли Бойко започаткувати підготовку релігійних журналістів в Інституті журналістики КНУ, на жаль, завершилася лише одним набором студентів на спеціальну магістерську програму і сьогодні не має розвитку (хоча, варто відзначити, бажаючих учитись на такій магістерській програмі було і є чимало). Нам відомо про намагання УКУ покращити ситуацію в цій сфері через створення тимчасових і короткострокових курсів для релігійних журналістів. Є окремі успішні проекти і церков, і медійників щодо інформування суспільства про релігійне життя (РІСУ, ТБ «Надія», радіо «Марія», Новий християнський канал, «Живе ТБ», сайт Православна Церква України, інтернет-ресурс Духовний фронт України тощо). Але загалом тема «релігія і комунікація, релігія й інформаційний простір, релігійна журналістика» знаходяться на периферії як наукового і публічного інтересу, так й інформаційної практики. Про це свідчить обмежений список вітчизняної літератури з теми.

На відміну від західного світу, де релігія здавна вплетена в політичне, а особливо повсякденне життя (everyday life) людини, а крім того не зазнавала таких знищувальних експериментів, як масові антирелігійні кампанії в СРСР, Україна поступово починає формувати свій релігійний інформаційний простір, але досі відчуває брак ресурсів — людських, фінансових, концептуальних, технічних. На нашу ситуацію впливає й те, що секулярному суспільству загалом не вдалося відправити релігію в своєрідне гетто. Релігія в світі з кінця 70-х рр. ХХ ст. повертається в публічне поле, зацікавлюючи і політиків, і держави, і самі церкви скористатися можливостями нової інформаційної доби, щоб підвищити свій вплив на суспільне життя.

В Україні з 1991 р. релігія і церкви також стають об'єктами зацікавлення суспільства. Саме відродження релігійного життя в 90-х, вихід з підпілля великих релігійних анклавів (православних автокефалів,

греко-католиків, протестантів, навіть юдеїв і мусульман) стимулювало збільшення присутності релігії в нашому житті і в нашій свідомості. Її стали помічати. Навіть для науковців, зокрема релігієзнавців і політологів, цей сплеск уваги до релігії став дещо несподіваним. Фіксовані соціологією дані про зростання кількості віруючих в Україні в перші роки незалежності переорієнтували наукові дослідження з класичних для філософії релігії чи історії релігії тем на потребу експертного оцінювання процесів, які з'явилися в духовному просторі України, та інформування про них.

Сьогодні наш український інформаційний простір загалом утримує різну інформацію про релігійне життя в Україні. Є довідкова й аналітична література, історичного, соціологічного, психологічного, філософського та богословського характеру, яка стосується різних релігій. Маємо результати соціологічних опитувань щодо рівня та якості релігійності українського суспільства. Нарешті з'явилися експерти-релігієзнавці, які здатні оперативно реагувати на релігійні процеси — від отримання Томосу до виборів нового Папи. Активізувалися представники релігійних організацій, які усвідомлюють важливість позитивної презентації себе в інформаційному полі.

Разом з тим, незважаючи на високий відсоток релігійної самоідентифікації громадян України (70 відсотків*) вражає їхня масова неознаність у справах навіть свого віросповідання, не те що в знаннях чи оцінках інших релігій. Тому постає потреба поширювати правдиві знання про релігію в цілому та окремі її форми зокрема, вказавши на достовірні джерела, і попередити споживачів цього роду інформації про неякісні, а інколи й шкідливі/ворожі інформаційні ресурси. Перед суспільством постає безліч викликів і щодо інформаційного контенту, і щодо каналів його просування, і щодо учасників процесу інформування, до якого потрібно залучити релігійні організації, державу, науковців, освітян, громадські організації.

Завдання статті

Проаналізувати стан українського релігійного інформаційного простору, означити проблеми його становлення та функціонування, сформулювати рекомендації, спрямовані на покращення рівня презентації релігії та релігійних організацій в інформаційному полі України.

Виклад основного матеріалу

Не занурюючись у теоретизування з приводу визначення інформаційного простору, що вже доволі повно зроблено у світовій й україн-

* Українське суспільство, держава і церква під час війни. Церковн-релігійна ситуація в Україні-2025. К.: Razumkov cenbter. С.31.

ській науці^{*}, яка розуміє його як простір розгортання інформаційних процесів, візьмомо до уваги, що він не має чітких географічних та фізичних вимірів; він є неоднорідним, але структурованим за різними параметрами. Крім того, у зв'язку з постійними змінами, які відбуваються в різних сферах життя окремих країн, регіонів та світу загалом, а також нових акцентів в інформаційній політиці, цей простір є дуже динамічним. Інформаційний простір кожної країни формується з урахуванням її національно-культурних і психологічних особливостей. Тому він локально дуже специфічний і потребує захисту від впливу інших держав, особливо агресивних дій ворожих структур. Сьогодні інформація має універсальний вплив на всі сфери життя суспільства та окремих індивідів, часто більший, ніж самі події.

Новий інформаційний релігійний простір почав формуватися в Україні з 1991 р., бо до того Україна знаходилася в полі впливу чужих інформаційних наративів. Усе українське (мова, культура, історія, релігія) оголошувалося вторинним щодо великої російської культури, похідним і незначним у порівнянні з великою імперською історією, а часто і хибним. Дозволяючи мінімальну присутність релігії в інформаційному просторі України, радянська влада чітко вказувала, яка саме релігія є бажаною для презентації. Звісно, тільки російське православ'я (Російська православна церква). Рівень, якість, масштаб, контент цієї присутності визначалися в московських партійних кабінетах, а за традицією після 1991 р. частково перейшли до ФСБ, РПЦ, Російської Академії наук і Міністерства освіти Росії.

За радянських часів громадський інформаційний простір був наповнений антирелігійною інформацією. Видавалося багато атеїстичної літератури, проводилися систематичні антирелігійні інформаційні кампанії серед віруючих і невіруючих громадян. Радянські люди майже нічого не знали про релігію. Тобто, у рік розпаду СРСР та виникнення незалежної України як держави інформаційний простір був суцільно атеїзований.

У 1991 році релігія в Україні стрімко ввійшла в суспільне життя. Відбулася її фактична та формальна реабілітація. Швидко зростала релігійна мережа. У зв'язку з цим виникло кілька важливих питань щодо присутності релігії і церкви в інформаційному полі, яке раніше жорстко контролювалося. Релігійні організації, держава, суспільство з різною

^{*} Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26693/22-Dubas.pdf>; Матвієнків С.М., Шмаленко Ю.І., Кольцов В.М. Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9ef-fa974-9a73-4b97-a671-5706d8c93bdb/content>; Чічановський А. Національна держава та її засоби масової комунікації у глобалізованому світі. Україна на шляху до Європи / упоряд. В.І. Шкляр, А.В. Юричко. Київ : Етнос, 2006. С. 213–225.

швидкістю і відмінним усвідомленням необхідності присутності релігії в інформаційному просторі України почали створювати різні інформаційні платформи — газети, новинні агентства, радіо і телепрограми, студії, відео, з часом ютьюб-канали тощо. Сьогодні важко підрахувати кількість джерел релігійної інформації в Україні, бо вони не обмежуються лише медіа. Важливою постала проблема не тільки кількості, а головно — якості наявної інформації.

Незважаючи на відкриті з 1991 р. інформаційні шлюзи, внутрішня цензура, вироблена в радянські часи, досі спрацьовує і тисне на свідомість тих, хто долучений до створення інформаційного продукту. Історична пам'ять про заборону й переслідування за одні тільки згадки імені Ісуса Христа, за посилання на Біблію чи інший священний текст, позитивна оцінка релігійних подій і релігійних лідерів жива навіть у тих, хто не жив в ту епоху, але чув про неї від своїх батьків. Внутрішній страх, у якому жило кілька поколінь, впливає на те, що в Україні відсутній цілісний, рівномірно наповнений і добре структурований релігійний інформаційний простір, який би відповідав потребам часу. Як наслідок, українське суспільство загалом погано поінформоване в релігійних питаннях, а його малоосвіченість впливає на оцінки ролі релігії і церкви в житті України. Загалом український соціум поляризований щодо релігії, церкви, священників, віруючих: є сегмент, який позитивно ставиться до ролі церкви в існуванні нації, демонструє високий рівень довіри до священників; а є радикальна, навіть агресивна частина громадян, які бачать в релігії зло, а в священниках — зайву соціальну верству. Така негативна позиція породжена поганим розумінням природи релігії, основ віри й самої релігійної людини та її середовища. Противники релігії живляться давніми, сформованими ще в радянські часи стереотипами щодо віри в Бога. Звичайні люди не прагнуть, а інколи свідомо не хочуть знати правду про історію тієї чи тієї церкви, засуджують інші віросповідання, у край нетерпимо ставляться до іновірних людей. Релігійні організації, а особливо освітяни й науковці досі відчують брак правдивої інформації про релігію.

Релігійні організації майже одночасно усвідомили потребу в створенні власних ЗМІ, масштабуванні інформаційних джерел про себе, подоланні існуючих негативних стереотипів щодо релігії взагалі і конкретної релігійної течії зокрема. Бум на релігійні ЗМІ припав на середину 90-х, коли темпи зростання кількості релігійних видань був найвищим за всю історію незалежної України.

Тривалий час релігійні ЗМІ висвітлювали суто внутрішні інформаційні потреби релігійних громад. Тематику релігійних медіа докладно досліддила проф. А. Бойко*, яка в своєму курсі для релігійних журналіст-

* Бойко А. Релігійна журналістика. К., 2014.

тів виділила основні інформаційні зацікавлення вірян. Найпопулярнішими виявилися проблеми морального характеру, питання виховання й освіти, родинних стосунків. Поступово в коло повідомлень релігійних медіа ввійшли теми взаємин церков із владою, політикою, взаємин з іншими конфесіями тощо. Війна стала своєрідним каталізатором тематизації релігійних медіа, бо тема «релігія і війна», «де Бог в часі війни», «як можлива віра після Бучі» тощо сьогодні складають тематичну спрямованість релігійного інформаційного простору. Почате А. Бойко дослідження потребує продовження, щоб визначитися, як змінюється контент інформаційних повідомлень, чим живе релігійне середовище, на які питання вірян доводиться найчастіше відповідати. І хоча релігійні організації є частиною соціальної структури українського суспільства, де віддзеркалюються загальноукраїнські тривоги, релігійний простір має свою специфічну реакцію на різні події, оскільки сприймає їх не через призму геополітичних стратегій, а через есхатологічну перспективу людства.

На відміну від релігійного, світський інформаційний простір виявляв мало інтересу до релігійних тем. Однак політизація сучасного життя, особливо російсько-українська війна, актуалізувала релігійну тему, яка стає затребуваною українським суспільством. Навіть пересічних українців цікавлять чисто церковні теми, напр. поява незалежної церкви та надання Вселенським Патріархатом Томосу про автокефалію Православній Церкві України. Серед тем для публічного обговорення — реакція різних релігійних організацій на російську агресію, співпраця деяких священників Української Православної Церкви в окупованих Донецькій та Луганській областях, пропаганда «русского міра» через Російську Православну Церкву серед українських вірян, східна політика Ватикану, зміна пап на Апостольському престолі та наслідки цих подій для України тощо. Українське суспільство жваво реагує на деякі суто релігійні новини або пов'язані з релігією активності держави. Так, предметом публічних обговорень стають різні релігійні та білярелігійні теми, серед яких найгучнішими виявилися рішучі дії влади, спрямовані на припинення антидержавної діяльності окремих релігійних організацій, зокрема Української православної церкви; прийняття Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (2024)*; виявлення фактів афіліації деяких структур УПЦ з Москвою в результаті операцій СБУ та поліції**; корупція всередині церков, педофільські скандали; промови колишнього Папи

* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#Text>

** Наказ ДЕСС «Про виявлення ознак афілійованості Київської митрополії Української Православної Церкви». https://dess.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/2025.07.08_Nakaz_Zatverdzhennia-Doslidzhennia-KM-UPTS_-1.pdf

Римського Франциска, у яких він толерує Росію і закликає до миру між агресором та його жертвою; міра участі окремих релігійних організацій у російсько-українській війні на фронті й у волонтерському русі тощо.

Свою чергою, релігійні організації почали активно реагувати на суспільно значущі події. Колективний голос Церкви в інформаційному просторі забезпечують Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій та інші міжконфесійні об'єднання, які виступають із заявами протесту або підтримки тих чи тих подій. Але конфесійні розбіжності ускладнюють висловлення єдиної позиції. Саме тому українське суспільство неоднорідне в оцінках ситуації з Українською православною церквою та Папою Римським. Одна частина беззастережно підтримує церкву та її лідерів, інша виступає за швидшу заборону УПЦ в Україні, розрив відносин не лише з Москвою, а й із Ватиканом. Про це свідчать результати крайнього опитування, проведеного Центром Разумкова в 2025 р.^{*}

На думку релігієзнавчої спільноти, релігія недостатньо повно й об'єктивно представлена в світських та релігійних інформаційних ресурсах України. Перші страждають на традиційно радянську безбожну критику, коли заперечується потреба в релігії, культивується вульгарний антиклерикалізм, не визнається право на свободу світогляду, совісті й віросповідання. Релігійні ресурси свою конфесійну заангажованість доводять до релігійної нетерпимості. Ми є свідками становлення українського інформаційного релігійного простору, який у процесі доформування набуває українських рис. Якщо порівняти його із глобальним релігійним простором, який фактично вже конституювався, хоча з появою якихось нових релігій або процесів він може зазнавати корекцій, то в Україні ще треба працювати в цій царині. Неможливо назвати жодного всеукраїнського конфесійного медійного джерела, яке би було авторитетним для всієї України.

Аналізуючи український інфопростір, зокрема його релігійний сегмент, солідарність із тими науковцями, які вважають його багаторівневою системою створення, циркуляції, зберігання та споживання релігійної інформації в суспільстві. Він складається, як і будь-який інформаційний простір, з таких елементів: **суб'єкти + контент + канали + правила + цінності + аудиторії + безпековий вимір**. Не зупиняючись на описі кожного з названих елементів, що професійно зроблено спеціалістами з релігійної комунікації^{**}, важко не погодитися з тим, що представленість тієї чи тієї релігії залежить від активності самих ре-

* <https://razumkov.org.ua/images/2026/03/01/2025-Religion-UKR.pdf>

** Петрушкевич М. Можливості модернування релігійної комунікації у мас-медійному середовищі. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи / за ред. А. Смирнова. Острозька академія, 2022. 286 с.С.9-38.*

лігійних організацій, їхніх членів, тобто вірян різних конфесій. Виходячи з того, що більше половини вірян вважають себе православними, логічно було б очікувати домінування в релігійному просторі України саме православних інформаційних ресурсів, однак це не так. Надто помітними є католики й протестанти, незважаючи на їхню значно меншу представленість в релігійному полі України. Голос інших релігій чути мало: якщо б вони час від часу не повідомляли про свої активності, як, наприклад равин Моше Асман чи муфтії Мурат Сулейманов, то ми б і не знали про наявність в Україні юдеїв і мусульман, про їхню адвокацію українських інтересів за кордоном, які допомагають Україні гуманітарно через свої зв'язки й авторитет в Америці, Ізраїлі, мусульманських країнах.

Серед авторитетних суб'єктів релігійного інформаційного простору — держава, зокрема ДЕСС як головний виконавчий державний орган в сфері релігійних і національних відносин. ДЕСС формулює державну стратегію і тактику з релігійних питань і впроваджує в життя*. Радниками для держорганів виступають науковці, найбільш знані з яких уходять до експертної ради з питань свободи совісті ДЕСС**.

Профільні медіа інституції (телебачення, радіо, преса, онлайн-ЗМІ) жваво цікавляться релігійними новинами, тим більше, що постійно виникають інформаційні приводи, які творяться самим релігійним середовищем, але які набувають загально суспільного значення (напр., зміна юрисдикції православних громад, календарна реформа, обрання нового папи римського тощо). Є медіа, що постійно звертаються за коментарями до фахових експертів у сфері релігії (напр., Прямий канал, 5й канал, 24 ТБ, українське радіо, радіо культура, радіо НВ, Апостроф, ТБ «1+1», ТБ «Freedom» та ін.).

Активними суб'єктами інфопростору також є різні **соціальні платформи** та їхні спільноти, котрі спеціалізуються на духовно-релігійних питаннях, серед яких РІСУ, Духовний фронт, Православна Україна, «Живе ТБ» та багато інших.

Не мовчать і громадські організації, реагуючи на релігійні події. Не маючи можливості прямо впливати на прийняття рішень, вони впливають на громадську думку, формуючи її в напрямку збереження безпеки, протидії російській пропаганді тощо. Виокремилися НГО, що мають особливу вагу в релігійному полі при формуванні його інформаційного сегменту. ВРЦРО, Нарада християнських церков, УХР, Інститут релігійної свободи, УАР тощо, які виступають сьогодні висококваліфікованими експертами в релігійних питаннях, особливо в сфері ДЦВ і МКВ, оскільки є учасниками цього міжконфесійного і державно-церковного діалогу.

* Про державну службу з етнополітики і свободи совісті. <https://dessa.gov.ua/about/>

** <https://dessa.gov.ua/expert-council-on-freedom-of-conscience/>

Аналіз релігійного інформаційного простору свідчить, що найважливішим постає його сутнісне (контентне) наповнення. Як постійні споживачі і навіть творці текстів з релігійної тематики, релігієзнавці визначальним для себе обирають аксіологічний момент — які власне цінності утверджуються в інформаційному просторі. Одна й та ж інформація звучить по-різному залежно від світоглядних орієнтирів суспільства, панівних у ньому моральних норм, як собі суспільство уявляє, що таке істина, який устрій є найсправедливішим — демократичний чи авторитарний тощо. Ці виклики особливо яскраво демонструють базовані на «русском міре» чи Українському світі підходи, що є світоглядно непримиренними, життєво несумісними, стратегічно немислимими поруч.

Інформаційний простір утримує купу ризиків і загроз. Тому стоїть завдання захищати його від дезінформації і пропаганди з боку ворожих джерел інформації. Релігійна тематика належить до дуже чутливих сфер, отже, нею легко маніпулювати, викликаючи в споживачів викривлену реакцію. У нинішній російсько-українській війні, де інформаційна війна є вагомою частиною протистояння двох цивілізацій, релігійний простір використовується для спеціальних військових операцій. І не тільки як ідеологічний, світоглядний фронт, а і як боротьба за свідомість й ідентичність українців.

Постання і функціонування українського релігійного простору супроводжується різними **проблемами**, серед яких виділяють питання технічного й гуманітарного характеру. Над проблемами першого порядку розмірковують спеціалісти з комунікацій, які мають забезпечити відповідну інформаційну інфраструктуру, тобто середовища, що забезпечує можливість збору, зберігання, передачі, автоматизованої обробки й поширення інформації в суспільстві. Оминаючи ці технологічні виклики, до професійного виробництва високоякісної інформаційної продукції, ефективності поширення цієї інформації, її дозування, контролю обсягів та врахування інтенсивності її споживання, зосередимося на проблемах гуманітарного характеру. Експерти в цій галузі перш за все називають нездатність суспільства сформулювати відповідну релігійно об'єктивну інформацію та слабкість самого суспільства, зокрема релігійного сектору, дати адекватну відповідь на потреби, навіть мінімальні, споживачів. Спостерігається катастрофічний дефіцит фахівців з інформації та комунікацій. І донині в Україні не готують журналістів, здатних гідно подавати інформацію про релігійне життя. В Інституті журналістики КНУ було відкрито магістерську програму, яка тривала один рік (про що ми вже згадували). На жаль, магістерська програма закрита. Спорадично відкриваються профільні курси з релігійної журналістики в УКУ. Окремі релігійні організації, духовні навчальні заклади проводять спецкурси, майстер класи, але

цих зусиль явно не достатньо. Загалом український релігійний інформаційний простір твориться світськими журналістами, які погано обізнані в релігії, або релігійними людьми, які не володіють журналістським ремеслом.

В середині 2000-х років Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні була розроблена як Державна програма. Був прийнятий і частково впроваджується Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки».

Стратегічні цілі державної політики в цій інформаційній сфері визначені, але жодним чином не передбачена участь релігійних організацій у формуванні інформаційного простору. Церкви ніяк не задіяні у цих процесах, місце і роль релігійних організацій в цій стратегії не визначена. Це свідчить тільки про те, що держава не використовує ресурси церкви, не довіряє цьому інституту, який має 1000-літній досвід впливу на свідомість народу, розвинуту інфраструктуру, унікальний механізм взаємодії з людьми. В Інституті журналістики КНУ було відкрито магістерську програму, яка тривала один рік (про що ми вже згадували). На жаль, магістерська програма закрита. Спорадично відкриваються профільні курси з релігійної журналістики в УКУ. Окремі релігійні організації, духовні навчальні заклади проводять спецкурси, майстер класи, але цих зусиль явно недостатньо. Загалом український релігійний інформаційний простір твориться світськими журналістами, які погано обізнані в релігії, або релігійними людьми, які не володіють журналістським ремеслом.

У середині 2000-х років Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні була розроблена як Державна програма. Був прийнятий і частково впроваджується Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки».

Стратегічні цілі державної політики в цій інформаційній сфері визначені, але жодним чином не передбачена участь релігійних організацій у формуванні інформаційного простору. Церкви ніяк не задіяні у цих процесах, місце і роль релігійних організацій в цій стратегії не визначена. Це свідчить тільки про те, що держава не використовує ресурси церкви, не довіряє цьому інституту, який має 1000-літній досвід впливу на свідомість народу, розвинуту інфраструктуру, унікальний механізм взаємодії з людьми.

У зв'язку з війною акцент у формуванні інформаційного простору України змінився. Тепер акцент робиться на його безпеці. В умовах війни необхідно думати про інформаційну безпеку. Указ Президента України № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної

безпеки»*, відповідно до якого стратегія інформаційної безпеки визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних.

У такій актуальній безпековій справі не передбачені ні місце, ні роль церкви, яка тисячоліттями захищає інтереси віруючих, володіє механізмами, що нейтралізують негативний вплив ідеології «руського міра», лжехристиянського пацифізму, протистоїть закликам з боку окремих церков не йти на війну, не захищати свою батьківщину від агресора. Разом з тим, є релігійні організації, які безпосередньо сприяли незаконній міграції чоловіків призовного віку за кордон, про що медіа фактично не повідомляють.

Отже, український інформаційно-релігійний простір має багато викликів. Через свою недоформованість він дещо хаотичний та дуже політизований. Україні потрібна СТРАТЕГІЯ подолання недоліків інформування, розвитку інформаційного простору України в сфері релігії.

Висновки

Виходячи з аналізу сучасного стану релігійного інформаційного простору України, усвідомлюючи проблеми, які супроводжують його функціонування, пропонуємо певні рекомендації як висновок, які спрямовані на розбудову релігійного інформаційного простору, покращення його якості. Тут ми бачимо різнобічні активності, які формулюють завдання для різних суб'єктів цього інформаційного поля:

1) Держава створює правові та адміністративно-організаційні умови для існування демократичного, плюралістичного, вільного інфопростору (допрацювати відповідні закони, документи, якими регулюється ця сфера життя суспільства).

2) Наука і освіта за підтримки держави мають забезпечити високу якість підготовки фахівців для інформаційно-комунікативної сфери (відновити спеціалізацію релігійна журналістика, релігійне редакторство тощо), сприяти відкриттю і ліцензування відповідних спеціальностей в ВНЗ України, і державних, і приватних /релігійних. Інформаційна сфера, у т.ч. релігійна, має бути у фокусі уваги держави, оскільки стали безпековою справою.

3) Суспільство має постійно тримати на контролі потоки ворожої інформації проти України, українських релігійних організацій та їхніх лідерів, звичайних вірян.

* Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки"
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

СПИСОК ВІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Антошевський, Т. (б.д.). Релігійні мас-медіа в Україні. RISU. https://risu.ua/religiyni-mas-media-v-ukrajini_n9799
- Бабінська, С., Завадська, Ю., Карапінка, М., & Кулігіна, О. (2012). *Церква і медіа: 7 кроків до розуміння*. Езга..
- Балаклицький, М. (2009). Медіатизація релігійного життя: Термінологічний аспект. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики, 1*, 369–382.
- Балаклицький, М. (2010). Конфесійна преса України про причини виникнення й шляхи розв'язання соціальних конфліктів. *Діалог: Медіастудії, 26–31*.
- Балаклицький, М. (2010). Феномен комунікації: Релігійний контекст. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики, 309–319*.
- Балаклицький, М. (2011). *Медіатизація протестантизму в Україні 1991–2010 років*. Харківське історико-філологічне товариство.
- Балаклицький, М. (2015). Толерантизація релігійної тематики українських ЗМІ після Євромайдану. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства, 5*, 295–304.
- Балаклицький, М. (2017). Реформація-500 як мегапроект українських протестантів: Медійний аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації», 10*, 75–80. <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/9815>
- Бойко, А. А. (2016). *Релігійна журналістика*. Київський університет.
- Бурдейна, М. В. (2018). Використання нових медіа в релігійній комунікації. *Обрії друкарства, 1(6)*, 49–57.
- Гадьо, Н. (2014). Католицька церква і комунікація: Від слова до онлайн. *Теле- та радіожурналістика, 13*, 182–191.
- Добродум, О. (2010). Інтернет-ресурси та Католицька церква. *Спеціальні історичні дисципліни, 16*, 126–132.
- Добродум, О., Мартинюк, Е., & Никитченко, О. (2024). Комунікаційні трансформації культури та релігії у віртуальному середовищі. *Academic Studies: Серія «Гуманітарні науки», 4*, 77–86. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.4.11>
- Журба, М. (Ред.). (2017). *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: Національний та міжнародний аспекти*. СРМ «ASF».
- Журба, М. (Ред.). (2018). *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: Національний та міжнародний аспекти*. СРМ «ASF».
- Журба, М. (Ред.). (2019). *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: Національний та міжнародний аспекти*. СРМ «ASF».
- Журба, М. (Ред.). (2020). *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: Національний та міжнародний аспекти*. СРМ «ASF».
- Журба, М. (Ред.). (2021). *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика в сучасному інформаційному просторі: Національний та міжнародний аспекти*. СРМ «ASF».
- Козиряцька, С. А. (2012). Місце та функції конфесійних інтернет-ресурсів у медійному мейнстрімі. *Вісник Харківської державної академії культури, (38)*, 172–180.
- Козиряцька, С. А. (2017). *Мережеві християнські видання українського медіапростору*. Просвіта.
- Ломачинська, І., & Гришина, Ю. (2024). Інтернет-генерація в релігійному кіберпросторі: Світоглядні виклики цифрової епохи. *Схід, 6(2)*, 20–27. <https://doi.org/10.21847/2411-3093.623>

- Ломачинська, І., & Ломачинський, Б. (2022). Роль медіакультури у сучасних інформаційних війнах. *Схід*, 3(3), 66–73. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3-\(3\).268297](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3-(3).268297)
- Ломачинська, С. В. (б.д.). *Релігійна інтернет-комунікація у місійній діяльності християнських церков в Україні*. <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/200251353.pdf>
- Недавня, О. (2022). Протестантські церкви в сучасній Україні: Проблеми цифровізації під час пандемії COVID-19. *Історія релігій в Україні: Актуальні питання*, 4.
- Незалежна медійна рада. (2020, Жовтень 8). *Як писати про релігії, конфесії та/або релігійні організації*. <https://detector.media/community/article/181373/2020-10-08-yak-pysaty-pro-religii-konfesii-ta-abo-religiyini-organizatsii-rekomendatsiya-nezalezhnoi-mediynoi-rad>
- Петрушкевич, М. С. (2009). Інтернет та християнська комунікація. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культура і соціальні комунікації»*, 1, 144–151.
- Петрушкевич, М. С. (2011). *Релігійні комунікації: Християнський контекст*. Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Петрушкевич, М. С. (2014). Релігійна комунікація у контексті медіакультури. *Антропологічні виміри філософських досліджень*, 5, 56–68.
- Пристай, Г. (б.д.). Релігійна журналістика у цифрову епоху. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*, 21, 280–285.
- Севастьянів, У. П. (2016). Католицька церква й новітні цифрові технології. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 11, 102–105.
- Севастьянів, У. П. (2016). Соціальна доктрина православ'я і цифрові технології сучасності. *Науковий вісник «Гілея». Серія «Філософські науки»*, 113(10), 210–212.
- Скленар, І. (2018). Специфіка новин у релігійних інтернет-виданнях України. *Український інформаційний простір*, 1, 133–140.
- Слюсар, В., Предко, О., & Слюсар, М. (2023). PR-діяльність мусульманських організацій України (2010–2023). *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. <https://doi.org/10.17721/sophia.2023.21.16>
- Смирнов, А. (Ed.). (2022). *Українське християнство в цифровому світі: Виклики та перспективи*. Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Соколовський? О., & Гарашук, Д. (2025). Релігійна комунікація у медіапросторі України як фактор формування конфесійної ідентичності. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45(10). <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2690>
- Филипчук, С. (2018). Трансформації нових медіа християнських конфесій України. *Схід*, 5, 92–98.
- Balaklytskyi, M. (2015). Religious issues in the Ukrainian media after Euromaidan. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 35(1), Article 1. <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol35/iss1/1>
- Zekrist, R. I. (2023). Religion, informatization of society and power: Socio-philosophical analysis. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 164, Article 00136). <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316400136>

REFERECNCES

- Antoshevskiy, T. (n.d.). *Relihiini mas-media v Ukraini* [Religious mass media in Ukraine]. RISU. https://risu.ua/religiyni-mas-media-v-ukrajini_n9799 [in Ukrainian].
- Babinska, S., Zavadaska, Yu., Karapinka, M., & Kulihina, O. (2012). *Tserkva i media: 7 krokiv do rozuminnia* [Church and media: 7 steps to understanding]. Ezra [in Ukrainian].
- Balaklytskyi, M. (2009). *Mediatyzatsiia relihiinoho zhyttia: Terminolohichni aspekt* [Mediatization of religious life: Terminological aspect]. *Zbirnyk prats Naukovodoslidnoho tsentru periodyky*, 1, 369–382 [in Ukrainian].

- Balaklytskyi, M. (2010). Fenomen komunikatsii: Relihiinyi kontekst [The phenomenon of communication: Religious context]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*, 309–319 [in Ukrainian].
- Balaklytskyi, M. (2010). Konfesiina presa Ukrainy pro prychyny vynyknennia y shliakhy rozviazannia sotsialnykh konfliktiv [Confessional press of Ukraine on the causes and ways of resolving social conflicts]. *Dialoh: Mediastudii*, 26–31 [in Ukrainian].
- Balaklytskyi, M. (2011). *Mediatyzatsiia protestantyzmu v Ukraini 1991–2010 rokiv* [Mediatization of Protestantism in Ukraine 1991–2010]. Kharkivske istoryko-filolohichne tovarystvo [in Ukrainian].
- Balaklytskyi, M. (2015). Religious issues in the Ukrainian media after Euromaidan. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 35(1), Article 1. <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol35/iss1/1> [in English].
- Balaklytskyi, M. (2015). Tolerantyzatsiia relihiinoi tematyky ukrainskykh ZMI pislia Yevromaidanu [Tolerantization of religious topics in Ukrainian media after Euromaidan]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 5, 295–304 [in Ukrainian].
- Balaklytskyi, M. (2017). Reformatsiia-500 yak mehaproiekt ukrainskykh protestantiv: Mediinyi aspekt [Reformation 500 as a megaproject of Ukrainian Protestants: Media aspect]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Sotsialni komunikatsii"*, 10, 75–80. <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/9815> [in Ukrainian].
- Boiko, A. A. (2016). *Relihiina zhurnalistyka* [Religious journalism]. Kyivskiy universytet [in Ukrainian].
- Burdeina, M. V. (2018). Vykorystannia novykh media v relihiinii komunikatsii [Use of new media in religious communication]. *Obrii drukarstva*, 1(6), 49–57 [in Ukrainian].
- Dobrodum, O. (2010). Internet-resursy ta Katolytska tserkva [Internet resources and the Catholic Church]. *Spetsialni istorychni dystsyplyny*, 16, 126–132 [in Ukrainian].
- Dobrodum, O., Martyniuk, E., & Nykytchenko, O. (2024). Komunikatsiini transformatsii kultury ta relihii u virtualnomu seredovyschi [Communication transformations of culture and religion in the virtual environment]. *Academic Studies: Seriiia "Humanitarni nauky"*, 4, 77–86. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.4.11> [in Ukrainian].
- Fylypchuk, S. (2018). Transformatsii novykh media khrystyianskykh konfesii Ukrainy [Transformations of new media of Christian denominations in Ukraine]. *Skhid*, 5, 92–98 [in Ukrainian].
- Hadyo, N. (2014). Katolytska tserkva i komunikatsiia: Vid slova do onlainu [The Catholic Church and communication: From word to online]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*, 13, 182–191 [in Ukrainian].
- Kozyriatska, S. A. (2012). *Mistse ta funktsii konfesiinykh internet-resursiv u mediinomu meinstrimi* [The place and functions of confessional Internet resources in the media mainstream]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, (38), 172–180 [in Ukrainian].
- Kozyriatska, S. A. (2017). *Merezhevi khrystyianski vydannia ukrainskoho mediaprostoru* [Network Christian publications of the Ukrainian media space]. Prosvita [in Ukrainian].
- Lomachynska, I., & Hryshyna, Yu. (2024). Internet-heneratsiia v relihiinomu kiberprostorii: Svitohliadni vyklyky tsyfrovoyi epokhy [Internet generation in religious cyberspace: Worldview challenges of the digital age]. *Skhid*, 6(2), 20–27. <https://doi.org/10.21847/2411-3093.623> [in Ukrainian].
- Lomachynska, I., & Lomachynskiy, B. (2022). Rol mediakultury u suchasnykh informatsiinykh viinakh [The role of media culture in modern information wars]. *Skhid*, 3(3), 66–73. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3-\(3\).268297](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3-(3).268297) [in Ukrainian].
- Lomachynska, S. V. (n.d.). *Relihiina internet-komunikatsiia u misiinii diialnosti khrystyianskykh tserkov v Ukraini* [Religious Internet communication in the missionary activities of Christian churches in Ukraine]. <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/200251353.pdf> [in Ukrainian].

- Nedavnia, O. (2022). Protestantski tserkvy v suchasni Ukraini: Problemy tsyfrovizatsii pid chas pandemii COVID-19 [Protestant churches in modern Ukraine: Problems of digitalization during the COVID-19 pandemic]. *Istoriia religii v Ukraini: Aktualni pytannia*, 4 [in Ukrainian].
- Nezalezhna mediina rada. (2020, October 8). *Yak pysaty pro religii, konfesii ta/abo relihiini orhanizatsii* [How to write about religions, denominations and/or religious organizations]. <https://detector.media/community/article/181373/2020-10-08-yak-pysaty-pro-religii-konfesii-ta-abo-religiyni-organizatsii-rekomendatsiya-nezalezhnoi-mediynoi-rad> [in Ukrainian].
- Petrushkevych, M. S. (2009). Internet ta khrystyianska komunikatsiia [Internet and Christian communication]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii "Kultura i sotsialni komunikatsii"*, 1, 144–151 [in Ukrainian].
- Petrushkevych, M. S. (2011). *Relihiini komunikatsii: Khrystyianskyi kontekst* [Religious communications: Christian context]. Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia" [in Ukrainian].
- Petrushkevych, M. S. (2014). Relihiina komunikatsiia u konteksti mediakultury [Religious communication in the context of media culture]. *Antropolohichni vymiry filosofskykh doslidzhen*, 5, 56–68 [in Ukrainian].
- Prystai, H. (n.d.). Relihiina zhurnalistyka u tsyfrovu epokhu [Religious journalism in the digital age]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*, 21, 280–285 [in Ukrainian].
- Sevastianiv, U. P. (2016). Katolytska tserkva y novitni tsyfrovi tekhnolohii [The Catholic Church and the latest digital technologies]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 11, 102–105 [in Ukrainian].
- Sevastianiv, U. P. (2016). Sotsialna doktryna pravoslavia i tsyfrovi tekhnolohii suchasnosti [Social doctrine of Orthodoxy and modern digital technologies]. *Naukovyi visnyk "Hileia". Serii "Filosofski nauky"*, 113(10), 210–212 [in Ukrainian].
- Sklenar, I. (2018). Spetsyfika novyn u relihiinykh internet-vydanniakh Ukrainy [Specifics of news in religious online publications of Ukraine]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, 1, 133–140 [in Ukrainian].
- Sliusar, V., Predko, O., & Sliusar, M. (2023). PR-diiialnist musulmanskykh orhanizatsii Ukrainy (2010–2023) [PR activities of Muslim organizations in Ukraine (2010–2023)]. *SOFIA: Humanitarian and Religious Studies Bulletin*, 1(21), 62–67. <https://doi.org/10.17721/sophia.2023.21.16> [in Ukrainian].
- Smyrnov, A. (Ed.). (2022). *Ukrainske khrystyianstvo v tsyfrovomu sviti: Vyklyky ta perspektyvy* [Ukrainian Christianity in the digital world: Challenges and prospects]. Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia" [in Ukrainian].
- Sokolovskyi, O., & Harashchuk, D. (2025). Relihiina komunikatsiia u mediaprostori Ukrainy yak faktor formuvannia konfesiinoi identychnosti [Religious communication in the media space of Ukraine as a factor in shaping confessional identity]. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 45(10). <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2690> [in Ukrainian].
- Zekrist, R. I. (2023). Religion, informatization of society and power: Socio-philosophical analysis. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 164, Article 00136). <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316400136> [in English].
- Zhurba, M. (Ed.). (2017). *Relihiia, relihiinist, filofosfiia ta humanitarystyka v suchasnomu informatsiinomu prostori: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Religion, religiosity, philosophy and humanities in the modern information space: National and international aspects]. CPM "ASF" [in Ukrainian].
- Zhurba, M. (Ed.). (2018). *Relihiia, relihiinist, filofosfiia ta humanitarystyka v suchasnomu informatsiinomu prostori: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Religion, religiosity, philosophy and humanities in the modern information space: National and international aspects]. CPM "ASF" [in Ukrainian].

- Zhurba, M. (Ed.). (2019). *Relihiia, relihiinist, filosofia ta humanitarystyka v suchasnomu informatsiinomu prostori: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Religion, religiosity, philosophy and humanities in the modern information space: National and international aspects]. CPM "ASF" [in Ukrainian].
- Zhurba, M. (Ed.). (2020). *Relihiia, relihiinist, filosofia ta humanitarystyka v suchasnomu informatsiinomu prostori: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Religion, religiosity, philosophy and humanities in the modern information space: National and international aspects]. CPM "ASF" [in Ukrainian].
- Zhurba, M. (Ed.). (2021). *Relihiia, relihiinist, filosofia ta humanitarystyka v suchasnomu informatsiinomu prostori: Natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Religion, religiosity, philosophy and humanities in the modern information space: National and international aspects]. CPM "ASF" [in Ukrainian].

Надійшла: 03.03.2026; Прийнято: 01.04.2026;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 04.05.2026

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.